

Граматичката категорија број кај именките во германскиот и во македонскиот јазик

Д-р Билјана Ивановска

Резиме

Во овој труд се анализира граматичката категорија *број* на именките во германскиот и во македонскиот јазик. Се утврдуваат сличностите и разликите кои се јавуваат во двата јазични системи меѓу единечност и множество од предмети или лица, појави и сл. Се даваат репрезентативни примери за трите вида множина (обична, избројана и збирна множина) во македонскиот и во германскиот јазик и се поставуваат преводните еквивалентите. Разгледуваме примери од типот: *лист - лисја, лисје (Blatt-Blätter); рид - ридје, ридишта (Hügel - Hügel); корен - корење, корења (Wurzel - Wurzeln)* и сл. Се прикажуваат и разликите во однос на бројноста кај збирните и материјалните именки: *мебел (die Möbel), шеќер (der Zucker), песок (der Sand)* и сл во германскиот и во македонскиот јазик.

1. Вовед

Со категоријата број се прави разлика меѓу единечност и множество од предмети или лица, појави и сл. Едината, по правило, означува еден предмет, а множината - повеќе од именуваните предмети, лица или појави. Некои именки се јавуваат само во еднинска и во множинска форма, значи се менуваат по број, други се јавуваат само во еднинска форма, а трети само во множинска форма. Ова важи за именките во македонскиот јазик, но и за оние од германскиот јазичен систем.

Граматичка категорија број: *еднина*

Најголем број од именките во германскиот јазик, разликуваат два броја – еднина (*das Buch* – книга) и множина (*die Bücher* – книги). Граматичката категорија *број* се заснова на опозицијата – не повеќе од еден - односно, – повеќе од еден именуван предмет, лице или појава. Категоријата број доаѓа до израз, пред сè, кај деклинацијата на именките во множина. Едината е неутрална форма. Именките разликуваат род (машки, женски, среден) само во еднина. Членот во множина за сите три рода на именките во германскиот јазик е ист (*die*). Речиси сите именки имаат еднина и множина.

Карактеристични наставки кои го маркираат родот кај именката во германскиот јазик се следниве:

Табела 1. **Карактеристични наставки кои го определуваат родот кај именките во германскиот јазик**

наставки за именки од женски род:	именки од женски род:
-e	<i>die Katze, die Erde, die Blume</i>
-in	<i>die Freundin, die Ärztin, die Läuferin</i>
-frau (нов суфикс за означување женски пол)	<i>die Bürokauffrau, die Bankkauffrau</i>
-ei	<i>die Schneiderei, die Schweinerei, die Träumerei</i>
-keit (изведени од придавка)	<i>die Süßigkeit, die Müdigkeit, die Herzlichkeit</i>
-heit	<i>die Gesundheit, die Krankheit, die Faulheit</i>
-schaft (карактеристично за именките со збирно значење)	<i>die Freundschaft, die Brüderschaft, die Gesellschaft</i>
-ung (типично за именките кои се изведени од глаголи)	<i>die Sendung, die Heizung, die Endung</i>
- странски зборови кои завршуваат на -ät, -ik, -ion, -ie, -ur, -enz	<i>die Universität, die Kritik, die Position, die Demokratie, die Existenz</i>

(табелите се дадени во интегралниот текст во трудот)

Кај именките од странско потекло, во формирањето на множина се користи наставката **-en**:

<i>die Firma</i>	<i>die Firmen</i>	фирма – фирми
<i>das Atlas</i>	<i>die Atlanten</i>	атлас - атласи
<i>die Praxis</i>	<i>die Praxen</i>	практика–без множина во мак. јазик
<i>das Museum</i>	<i>die Museen</i>	музеј - музеи
<i>der Kaktus</i>	<i>die Kakteen</i>	кактус - кактуси
<i>der Globus</i>	<i>die Globen</i>	глобус – глобуси

Некои именки ги задржуваат своите множински наставки од јазикот од кој потекнуваат:

<i>das Lexikon</i>	<i>die Lexika</i>	лексикон - лексикони
<i>das Praktikum</i>	<i>die Praktika</i>	професионална, стручна практика - без множина во македонски јазик.

Некои именки се јавуваат само во множинската форма (pluralia tantum):

- некои географски поими: *die Alpen* (Алпи), *die Antillen* (Антили), *die USA* (Соединетите Американски Држави),
- определени називи за сродство и луѓе: *die Eltern* (но: родител/родители), *die Geschwister* (брат и сестра: две лексеми во македонски јазик), *die Leute* (луѓе - форма за еднина во македонскиот јазик - човек),
- определени називи за временски периоди: *die Ferien* (распуст-без множинска форма во македонскиот јазик), *Flitterwochen* (прва брачна недела; меден месец во македонски јазик),

- збирни именки од комерцијалниот стил: *Lebensmittel* (животни намирници), *Spirituosen* (алкохолни пијалоци, во македонски јазик има и еднинска форма), *Textilien* (текстилна стока),
- различни збирни именки од административниот речник и од речникот на економијата и стопанството: *die Finanzen* (финансии), *die Personalien* (лични податоци), *die Papiere* (документи).

Најдобро е секоја именка да се учи истовремено со определениот член и множинската форма.¹

Заклучок: Во однос на **бројот**, најголемиот број именки имаат еднински и множински форми. Постојат само две поткласи именки што имаат само еден род. Едните стојат само во еднина (*singularia tantum*), а другите само во множина (*pluralia tantum*). Во првата група спаѓаат најголемиот број имиња на супстанции (*Milch, Wein*) кои имаат множински форми само во смисла на различни сорти: видови, сорти вина/млека), некои збирни именки (*Elternschaft, Menschheit: родителство, човештво*), најчесто називи на особини и состојби (*Bereitschaft, Zorn: подготвеност, гнев*), називи на дејства, особено супстантивизирани инфинитиви (*das Laufen; трчањето*), сопствени имиња (*Anna; Ана*) итн. Втората група опфаќа збирни именки од областа на трговијата и стопанството (*Aktiva, Devisen, Immobilien: актива - во македонскиот јазик само еднинска форма, дивизи- во македонскиот јазик и во еднинска форма со значење „валута“ или „принцип, начин на однесување или застапување“, недвижен имот или недвижности во множина*), мал број географски називи (*Alpen, Vereinigte Staaten: Алпи, Обединетите Држави*) итн.

¹ германските примери се земени според Х.Војт 2005: 16-20.